

mones, qui adversum Cedar scribitur, (a) plenissime demonstratum est) abundat his animalibus, agnis videlicet, et arietibus, et hœdis, et Tyri nudinas hac illatione multiplicat (Jerem. XLIX). Sed et camelorum fertilissima regio est ob pascuorum [Al. pascuorum] eremi latitudinem, aerisque temperiem, quibus hoc animal delectatur. Arabia autem interpretatur *vespera* et Cedar, *tenebræ*. De qua et in Psalmis dicitur: *Habitavi cum habitantibus Cedar* (Ps. cxxix, 5). Quae regiones deferunt Tyro camelos, gravissimis peccatorum oneribus prægravatos, sive agnos, et arietes, et hœdos, quos immolant in altibus suis, quæ de iniquo ac rebeli corde simulantur. Sed et in hoc eodem propheta in visione pastorum, arietes aquas purissimas conturbantes, et impingentes lateribus suis, et cornibus dimitcantes legitur (Intra xxxiv): hœdos quoque, qui ad sinistram stare consueverunt, et agnos, qui mentiuntur agnum (Matth. xxv): de quo scriptum est: *Ecoe agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (Joan. i, 29). In bonam autem partem camelos scribit Isaias (Isa. lx), de Median, quod interpretatur *Domini iudicium*, venire Jerusalem, et Ephraim, et arietes de Nabajoth, et Saba deferentes aurum et thus: quorum duo ultima etiam a Magis offeruntur Domino (Matth. ii). Istique camelli, deposito onere peccatorum, possunt intrare arctam et angustam viam, quæ ducit ad vitam (Matth. vii et xix).

(Vers. 22.) *Venditores Saba et Reama* [Al. Rema], ipsi negotiatores tui cum universis primis aromatibus, et lapide pretiosissimo [Vulg. pretioso,] et auro quod proposuerunt in mercato tuo. In Psalmis ubi scriptum est: *Reges Arabum, et Saba munera offerent tibi* (Ps. LXXXI, 10), in Hebræo habet, *reges Sabu et Saba munera offerent tibi*: quorum unum Saba per sex litteram scribitur, alterum per samech, quæ nostræ litteræ similis est. Quia igitur Saba interpretatur *conversio*, hoc dicendum est, quod in præsentis loco non conversionem significet, sed aversionem, 319 de qua Tyro munera deferuntur cum universis aromatibus, et odoribus optimis, et lapide pretioso, et auro que omnia in Tyri nudinis proponuntur. Et ipsi enim mentiuntur odorem optimum, lapidemque pretiosum, quo extruere perversitatis sua nituntur, Ecclesias, et aurum quod pollicetur in sensu, omniaque perversa sunt. Nihil enim gratuito accipiunt, nec gratis tribuunt, sed upersera mercantur, cum p reges Arabum, et Saba gratis Christo munera offerant. Hi sunt qui omnia turpis lucri causa faciunt: et ab eo hæc munera susceperunt, qui dicit in Evangelio: *Hæc enim tradita sunt mihi: quæ dabo tibi, si procedens adoraveris me* (Matth. iv, 9). Reama, sive juxta Septuaginta *Rhegma*, in nullo alio Scripturam

(a) Legendum demonstratur, ve demonstrabilis, non demonstratum est, cum Hieronymus scripserit in Jeremiam post absolutos omnes commentarios in Isaiam, Ezechielem et Daniëlem, ut ipse nos docuit præfatione commentariorum in Jeremiam, quos necque ad sermonem adversum Cedar, qui legitur cap.

A loco invenire potui, nec quæ regio sit, quidve significet: nisi quod manifestum est, et ex eo quod jungitur, Saba vicinam huic provincie esse regionem.

Vers. 23, 24.) *Aran, et Channe, et Edon, negotiatores tui Saba, Assur, Chelmad, venditores tui: ipsi negotiatores tui multifariam involucri hyacinthi, et polymitorum gazarumque pretiosarum, quæ obvoluta et astrictæ erant junibus. LXX: Charran, et Chana, et Edne, isti negotiatores tui Saba, Assur, et Chalm, institores tui, deferentes negotiationem ✕ in Machalim et in Galima: hyacinthum, et ✕ polymita: thesauros electos funibus colligatos. Et ista gentes diversorum locorum nomina continententes. Quod autem de Theodotione in Septuaginta additum est, in Machalim, et in Galima, Symmachus interpretatus est pretiosis involucribus. Polymita quoque, quæ Theodotus varia interpretatus est, de Aquila et Symmacho addidimus. Tam pretiosæ autem vestes negotiatorum involucri ferebantur, ut funibus hyacinthinis stringerentur. Aran, sive, ut Septuaginta dixerit, Charran, in nostra lingua sonat foramina: Channe, præparationem: Edne, delicias: pro quo apud Septuaginta Edne, quod in Hebræo non habetur, qui sonet ignoramus: et ficti nominis etymologiam querere non debemus. In negotiatione ergo Tyri per carnes sensus qui indicantur in foraminibus, tota sæculi hominum præparatio est qui soli delicias putant si augeant Tyriæ urbis commercia. 320 De Saba supra diximus, Assur interpretatur, dirigenes: Chelmad, sive ut in quibusdam exemplaribus continetur, Chema, transfertur in vineas: haud dubium qui Sodomorum, qui veniunt in mercato Tyri, ut prava dirigant, immo arguant penis, et corrigant quæ fuerant depravata, juxta illud quod in Psalmis dicitur: *Ut destruas inimicum et ultorem* (Ps. viii, 3). Habentque multifariam suppellectilem, et incredibili varietate distinctam, quæ involucri hyacinthi astricta est: sive thesauri eorum funibus constringuntur, quos thesaurizaverunt sibi in terra, juxta illud quod scriptum est: *Funibus peccatorum suorum unusquisque constringitur* (Prov. v, 22). Nec habuerunt negotiationem liberam, sed cuncta peccatorum vinculis innoxerunt. Involucri hyacinthina, propter coloris similitudinem, referamus ad aereas potestates, quæ thesauros suos sæculi nudinis largiuntur.*

Cedros quoque habebant in negotiationibus tuis. Navis maris (sive ut in Hebræo continetur, *Tharsis*), principes tui in negotiationes tuae. Pro cedris, Septuaginta *cyparissos* transtulerunt. Et quia supra de utroque diximus, superfluum est lectoris augere fastidium.

(Vers. 25.) *Et repleta es, et glorificata* (sive *aggravata*) nimis in corde maris. Nihil, inquit, tibi defuit

XLIX, vers. 28, morte præoccupata completere potuit. MARSIAN.—Putat ab ipso Jeremia, non in Hieronymi in cum Prophetam Commentariis, quos diu post elucubravit, immo nec ad eum usque sermonem adversum Cedar, cap. XLIX, vers. 28, morte intercedente, perduxit.

quod ad divitias pertinet insularum. Quæ tamen glorificatio, fuit aggravatio possidentis, dum non potes moderate ferre divitias, quamquam et (a) paupertatis sepe tentatio sit (Prov. xxx). Unde et Salomon necessaria tantum postulat: et divitias, et paupertatem pariter detestatur, ne in altero superbia, in altero subrepat impatientia atque mendacium.

(Vers. 26.) *In aquis multis adduxerunt te remiges tui*. Supra remiges Tyriæ civitatis Sidonios legitimus, et Aradios, quorum alteri venatores, alteri interpretantur deponentes. Venantur enim eorum animas, quos inter sæculi hujus fluctus suo ducunt arbitrio, et non ad excelsa sublevant, sed in profunda demergunt: nec imitantur eos qui usque ad matutinam vigiliam navigantes, fregerunt insanos maris fluctus, et Dominum Salvatorem suscipere meruerunt, statimque tali vectore et comite pervenerunt ad portum quietis. De quo in Evangelio plenus scribitur.

Ventus Auster contrivit te in corde maris (Matth. xiv). 321 Omnes divitiæ Tyri, Austro flante dispererunt, qui significantur (b) CADIM (קדימ), Græce *καθις* interpretatur; quem nos in *ventum urentem* transferre possumus. De quo dicebat sanctus David: *Per diem sol non uret te, neque luna per noctem* (Ps. cxx, 6). Hoc vento Jacob exustus erat, et tamen non contritus, dum loquitur: *Fui per diem exustus aestu, et gelu noctis* (Genes. xxxi, 40). Illi quoque qui ab hora prima conducti sunt, totius diei calorem et aestus tulerunt, et tamen accipiunt denarium, quia exusti sunt, et non contriti. Unde et sponsa dicit in Cantico: *Nigra sum, sed formosa, quia desuperit me sol* (Cant. i, 4): sive, ut melius in Hebræo continetur, *decoloravit me sol*.

Divitiæ lux et thesauri tui, et multiplex instrumentum tuum. Multi ita legunt: *In corde maris divitiæ lux et thesauri tui, et multiplex instrumentum tuum*; ut omnes Tyri divitiæ et thesauri, universa que substantiæ in corde maris sit posita, et sæculi fluctibus obruatur, nihilque habeant stabile habitatores ejus atque perpetuum, impleto illo Evangelico: *Stulle, hæc nocte auferent animam tuam a te, quæ autem præparasti ejus erunt* (Luc. xii, 20)? Et illo apostolico: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et musculas multas, et trahuntur in profundum* (I Tim. vi, 9). Manifesta est historia: et propterea singulis pene versuculis breves sententias coaptamus. Jam enim ad finem libri festinat oratio.

(Vers. 27.) *Nautæ* (sive *remiges*) tui, et gubernatores tui, qui tenebant suppellectilem tuam, et populo tuo præerant: virique bellatores tui qui erant in te, cum universa multitudo tua quæ est in medio tui, cadent in corde maris in die ruinae tuæ. Remiges sive nautas urbis Tyriæ, Sidonios legitimus et Aradios, de qui-

bus jam dictum est; et juxta editionem Septuaginta *consiliarios Bybli*, quæ Hebræice appellatur *EBAL* (עבאל): viros quoque bellatores ejus Persas, Lydos, et Libyas, qui omnes cadent, et esse nihil monstrabuntur, cum occiderit Tyrus, et universa gloria ejus finem haberit ruinarum. Multitudinem autem quam *commixtionem* Septuaginta transtulerunt, exceptis principibus, vulgus significat: qui absque nomine dignitatum, 322 simili iudicio conferentur. Mixtaque propheta est inter urbem et navem, ut ex altero alterum intelligas: et tamen utrumque ad consumptionem sæculi pertineat, atque in naufragium.

(Vers. 28, 29.) A sonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes, et descendet de navibus suis omnes qui tenebant remem. Nautæ, et universi gubernatores maris (c) vectoresque et proreæ in terra stabunt, et ejulabunt super te voce magna, et clamabunt amare: et superfacient pulverem capitibus suis, et cinere conspergentur (sive cinerem sternent sibi). (d) Quod autem sequitur: *Et radent super te cavillum, et accingentur ciliciis: et plorabunt te in amaritudine animæ* ploratu amarissimo, et assumunt super te carmen lugubre, et plagent te, in Septuaginta non habetur, sed de Theodotionis Editione additum est. Quando Tyrus ceciderit, gubernatores illius turbabuntur, descendente quoque de classibus, et remiges vectoresque ac proreæ sive nautæ, et universi gubernatores maris jactati fluctibus, stabili aliquando consistent gradu; et ejulabunt super ea voce magna, quam prius suis locupletabant mercibus, et mentis amaritudinem clamore signabunt: pulverem quoque sive terram facient super capita sua, pro terrenis operibus agentes penitentiam. Elcinere conspergentur vel vitale, juxta Legem (Num. xx), ut purificentur: vel certe substernent cinerem sibi, juxta illud quod dicitur ad Jerusalem: *Sparge terram super caput tuum, et cinerem substerne tibi, et fac planetum* (Jerem. vi, 16). Et in Evangelio scriptum est: *Si in Tyro et Sidone facta essent signa hæc, olim in sacco et cinere egissent penitentiam* (Luc. x, 13). Et Psalmista dicit: *Cinerem quasi panem manducavi* (Psal. cxl, 10). Radentque super Tyro caput, et facient cavillum, quod in luctu fieri solet, eo tempore quo magnitudo doloris omnem exclusit lætitiã. Apostolorum vero

capilli numerati erant, quia cinerem suum instar Nazarenorum Domino consecraverant (Matth. x; Luc. vi). Et Samson quamdiu crines habuit, possedit fortitudinem ablati vero cesaris, captus est ab Allophyllis (Judic. xvi). Quando autem dicitur, et accingentur ciliciis, vetus lumbarum librorum 323 dnmatur, ut qui vixerant in deliciis, postea peni-

(a) In Vatic. ms., *quamquam et paupertas, sæpe, etc.*
(b) Penes Rabanum, significantius Hebræice *Cadim*, etc.

(c) Voces *vectoresque et proreæ*, quas uncinis inclusimus, in Hebræo, aut Hieronymiana versione non sunt: videturque ex LXX interpretatione *ἐπιβύται*:

καὶ ἐπιπορεύει, annotatæ: quibus adeo præponas de more disjunctivam particulam sive.

(d) Qui subsequitur *versuculus, et trudent, etc.*, hio quoque incommoda serie orationis contra mss. fi-pem ponebatur.

tentes vivat in austeritate atque duritia. Nianivite habuere saccos (Jon. iii). Et Hierum ad Jerusalem dicitur: Plange ad me quasi sponsa acineta cilicio super virum suum virginalem (Joel i, 8). Et plorabunt te, inquit, in amaritudine anime plorato amarissimo. Melius est enim ingredi in domum luctus, quam in domum convivii (Ecli. vii): ut plangent Tyrum, et carnem lugubre congeminent, quod sequens Scriptura subjungit. Ut autem sciamus profectum esse eorum, qui plangunt ruentem, et qui prius in maris corde, et in medio illius versabantur, prophetæ nos doceat exemplum: qui et ipse plangere jubetur Tyrum, ut, expleto tempore penitentia, restitutum in antiquum statum, et, assumpta cithara, Domino personet. Lege Isaïam. Quidam ridicule (sed tamen quod legitimus est dicendum) gubernatores episcopos hereticorum, consiliatores presbyteros, proleas archidiaconos, remiges atque nautas diaconos interpretantur, vectores vero ad cunctum populum referunt, quod si addidissent naucorum diabolum, impleissent tragediam. Qui omnes ejulabant pariter, et flebant amarissime, et agent penitentiam, postquam naufragium senserint navis sue, et in terra steterint, omnemque decorem falsi nominis scientiæ amiserint; et pro gaudio atque lætitia, in cordis amaritudine penitentiam morore signaverint.

(Vers. 33 seqq.) Quæ est ut Tyrus, quæ obtulit (sive contulit) in medio maris? (Quod in LXX non habetur.) Quæ in exitu negotiationum tuarum (sive quam invenisti mercetem) de mari, implesti populos multos. In multitudine divitiarum tuarum, et populorum (a) distasti reges multos. Nunc contrita es a mari (sive in mari) in profundis aquarum opes tuæ (sive) negotiatio tua) et omnis multitudo tua, quæ erat in medio tui ceciderunt. Universi habitatores insularum obstupuerunt (sive contriti sunt) super te, et reges eorum omnes tempestate percursi (sive versi in amentiam) mutaverunt vultus (vel fleverunt). Negotiatores (b) gentium (sive populorum) sibilaverunt super te, ad nihilum deducta es (sive facta perditio es: et non eris **324** ultra [Vulg. tacet *ultra*] usque in sæculum (sive in perpetuum). Gubernatores, remiges, proreta, atque vectores, in planctu Tyri ista memorabant, quæ alia civitatum ita contulit, ut loquendi fiducia non haberet; et audiret illud Evangelicium, Tace, et obmutescet (Marc. iv, 39). Et de Psalmis: Peccatori autem dixit Deus, Quare tu eris, nequaquam moas, et assumis testamentum meum per os tuum (Ps. xlii, 16)? Quantis mercibus, o Tyre, ditata es? Et quid tanto labore quesisti, ut diebus

(a) Adit Rabanus et Victorius *tuorum*. Tum hic pro voce *multos*, legit *terra*: ex Vulgata, Hebraico, Græcoque textu: quibus et codices aliquot mss. et subhexam Hieronymi expositionem ait consentire.

A noctibus peritura naufragio congregares? Implesti quidem populos multos, et opibus tuis locupletasti reges, de quibus scriptum est: Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum, adversum Dominum et adversum Christum ejus (Psal. ii, 2). Sed nunc contrita es in mari, et in aquarum profundis, juxta illud quod de Pharaone scriptum est: Currus Pharaonis, et fortitudinem ejus projecit in mare (Exod. xv, 4). Qui demersus est in profundum quasi lapis et dicere poterat: Veni in profundum maris, et tempestat demersit me (Ps. xiv, 4). Omnes insule, vel habitatores insularum, quæ sæculi hujus fluctibus verberantur, stupebunt super te, et reges earum, tempestate percursi, sentient interitum suum, imitantesque vocem colubri, sibilabunt et dicent: Ad nihilum deducta es, sive facta perditio es; ut non naturam perditionis habueris, sed voluntatem. Et non eris. Quod si hucusque dixisset, magna questio nasceretur, quomodo non esset, quam nunc videmus extractam. Sed ex eo quod sequitur: Usque in sæculum, unius sæculi tempus ostendit, quod juxta etatem hominis anorum septuaginta circulo supputatur. Sive non eris Deo, dicente Apostolo: Qui vocavit ea quæ non erant (Rom. iv, 17). Et Isaïas propheta: Ecce confundentur, et erubescunt omnes adversarii tui. Erunt enim quasi non sint (Isa. xli, 11): Et Esther juxta Septuaginta Interpretis: Ne tradas sceptrum tuum his qui non sunt. (Esther xv, 11). Et in psalmo: Dimitte mihi ut refrigerer priusquam abeam, et amplius non ero (Ps. xxxv, 14). Quæ testimonia quasi sensu accipiendâ sint, supra diximus. Omnia autem hæc ad hereticorum possumus referre personam, qui in contritione Tyri atque naufragio, **325** sentient errorem suum, et in medio maris positi, liberare suas animas concupiscent, plangentque male divitiis congregatas, quibus multos dilaverant reges, patriarchas videlicet suos, et vulgus ignobile, quorum opes in medio corruent mari. Habitatores quoque omnium insularum (si tamen voluerimus ad bonam partem referre quæ dicta sunt) obstupescunt super contritione Tyri, et reges insularum **326** omnium, vel ipsi quasi tempestate percursi, mutabant vultus, vel certe cordis mororem fletu, et lacrymis indicabant, stuporisque magnitudinem, admiratione et sibilu testabantur quomodo nihili facta sit, et perierit quæ salutem multis gentibus promittebat. Et ultra non erit, nequaquam certo tempore, ut *ἀὼρα* interpretetur in sæculo; sed in perpetuum: quia idem sermo utrumque significat.

(b) Ordine inverso, Victor, *negotiatores populorum, vel gentium*. Nam, inquit, Hebræum *בְּרֵבֵי*, Hieronymus vertit, *populorum*. LXX vero *ἐθνῶν* gentium; debetque adeo illa, quæ Hieronymi est versio, præcedere.

LIBER NONUS.

325-326 Consequens erat, filia Eustoichium, ut prophetiam Tyri, et principis Tyri, uno volumine comprehenderem, etiam locis quam vaticinatione conjunctos, nequaquam librorum ordine separarem. Sed quia plura sunt quæ dicuntur, et modum prolixitatis excedunt: ideo in nonum librum dilata est explanatio, quam orationibus tuis omniumque sanctorum ad calcem credimus perventuram: ut contra Pharaonem quoque, et universam Ægyptum, quæ in Ezechiel scripta sunt, disseeram. Quæ et ipsa nobis longitudine, sui, in librum decimum dividenda sunt: quo et voluminum inter se mensura servetur; et divisus dictandis, scribitisque, et legendis labor respicit in partibus.

(Cap. XXVIII. — Vers. 1 seqq.) Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, dic principis Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: Ego quod elevatum est cor tuum, et dixisti: Deus ego sum, et in cathedra Dei sedi (Vulg. sedeo) in corde maris: cum sis homo, et non Deus, et dedisti cor tuum quasi cor Dei: ecce sapientior es tu Daniele? Omne secretum non est absconditum a te. In sapientia et prudentia tua fecisti tibi fortitudinem et acquisisti aurum et argentum in thesauris tuis. In multitudine sapientiæ tuæ, et in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem, et elevatum est cor tuum in robore tuo. Propterea hæc dicit Dominus (Vulg. addit Deus): Eo quod elevatum est cor tuum quasi cor Dei: ideo ecce ego adducam super te alienos robustissimos gentium, et nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, et polluent decorem tuum. Interficiet et (a) tradent te, et morieris in interitu occisorum in corde maris. Numquid dicens loqueris? Deus ego sum, coram interficientibus te, cum sis homo et non Deus, in manu occidentium te? Morte incircumcisorum morieris in manu alienorum, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus. LXX: Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Et tu fili hominis, dic principis Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod exaltatum est cor tuum, et dixisti: Deus ego sum, habitationem Dei habitavi in corde maris: tu autem es homo, et non Deus, et dedisti cor tuum quasi cor Dei, numquid

(a) Victor, et detrahent, nam et Vulg. edit, ita legit, et onat Hebræum *יִדְּרֹת* Græc *ἰδρῶται*. Immo alterum, sive secundum tetragrammaton est, primum vero commune: nec porro dubito, quin sit eundem hocce veterum librorum incuria ascribendum, qui numericas notas temere commutaverunt. Sive enim recte scriptio ipse fide jussor Hieronymus est in hoc ipso Commentario paulo superius sub init. cap. vi: Quando, inquit, duo Domini Domini juncta sunt nomina: prius commune est, secundum

A « sapientior es Daniele? Sapientes non erudierunt te disciplina sua: numquid in eruditione tua, aut prudentia tua fecisti tibi fortitudinem, et fecisti aurum et argentum in thesauris tuis, aut in multitudine tua, **327** et negotiatione tua multiplicasti fortitudinem tuam? Elatum est cor tuum in fortitudine tua, propterea hæc dicit Dominus Deus? Quia dedisti cor tuum quasi cor Dei, propter hoc ecce ego adducam super te alienos pestilentes de gentibus, et evaginabunt gladios suos in te super pulchritudine doctrinæ tuæ, et humiliabunt pulchritudinem tuam in perditione, et deducet te, et disponent te, et morieris morte vulneratorum in corde maris. Numquid loquens dices, Deus ego sum, in conspectu interficientium te? Tu autem es homo, et non Deus, in multitudine vulnerantium te. Mortibus incircumcisorum morieris in manibus alienorum, quia ego locutus sum, dicit Adonai Dominus. Ubicumque juxta Septuaginta secundo ponitur, Dominus, Dominus, primum (b) nomen tetragrammaton est (יהוה) quod proprie ad Deum pertinet, et ineffabile dicitur: secundum commune (יהו) quod sæpe in hominibus invenitur. Quomodo autem Tyris rubis sub figura navis primum divitibus, deinde ruina planctusque descriptus est: sic ad principem Tyri primum sermo fit prophetalis, quod erectus sit per superbiam, nec bene abusus opibus quas habebat: deinde luctus et lamentatio, de quantis bonis ad mala quanta pervenerit. Primum igitur prima dicitur ad. Scriptum est in Isaïa (Isa. iv) ad regem Babylonis Nabuchodonosor, quod se Dei potentie cœquavit, et in tantam elatus sit arrogantiam, ut auderet dicere: Super sidera celi ascendam, et ero similis Altissimo. Pœnitentiaque de solio, meruit audire: Quomodo cecidit Lucifer qui mane oriebatur? Et de Pharaone in hoc eodem propheta: Mœa sunt flumina, et ego feci ea (Infra xxix, 9). Et de principe Tyri, quod elato corde dixerit arroganter: Deus ego sum, et in cathedra Dei sedi, sive in habitaculo Dei habitavi, cum sit homo, et non Deus. Quæ quamquam videantur vires humanæ fragilitatis excedere et non tam hominum verba esse quam insanientium dæmonum, tamen hyperbolen debemus accipere, quod tantum intumuerint, et nescierint mensuram

proprie Dei, quod appellatur *אֱלֹהִים*, id est, ineffabile, et quod scriptum fuit in lumina aurea, quæ erant in fronte pontificis. Atque hæc certe in Ezechielis propheta perpetua obinet conclusio: sed non ignoramus, in aliis interdum libris præcipue autem in Psalmis passim tetragrammaton præponi *אֱדֹנָי*: quæ causa est, cur in proposito Hieronymiano textu nihil mutemus. Vide quæ infra in Homilyas 4 et 12 Origenis in hunc ipsum prophetam annotamus.